

KAEBUS

Adressaat: Tallinna Halduskohus
talhk.menetlus@kohus.ee

Dokumendi esitajad: Kihusalu talu ja Aberdeenland OÜ

Kuupäev: 30.07.2025

Vaidlustatav haldusakt: Keskkonnaameti 14.04.2025 käskkiri nr 1-1/25/65

Kaebuse esitajad: Kihusalu talu, registrikood 11349728
Aberdeenland OÜ, registrikood 12457070

Kaebuse esitajate esindaja: Villu Otsmann, vandeadvokaat, e-post: villu.otsmann@trinit.ee

Vastustaja: Keskkonnaamet (KeA)

Kaebuse taotlused:

- 1) Rahuldada Kihusalu talu ja Aberdeenland OÜ kaebus.
- 2) Tunnistada kehtetuks KeA 14.04.2025 käskkiri nr 1-1/25/65 osas, millega jäeti rahuldamata Kihusalu talu 14.01.2025 taotlus looma tekitatud kahju hüvitamiseks.
- 3) Tunnistada kehtetuks KeA 14.04.2025 käskkiri nr 1-1/25/65 osas, millega jäeti rahuldamata Aberdeenland OÜ 14.01.2025 taotlus looma tekitatud kahju hüvitamiseks.
- 4) Tunnistada kehtetuks 31.03.2025 looma tekitatud kahju ja kahjustuste vältimise abinõudele tehtud kulutuste hüvitiste määramise komisjoni koosolekul tehtud otsused, mis on aluseks Kihusalu talu ja Aberdeenland OÜ taotluste rahuldamata jätmiseks.
- 5) Kohustada KeA teha asjas uus otsus, millega KeA rahuldab Kihusalu talu 14.01.20225 esitatud looma tekitatud kahju hüvitise taotluse summas 29 600 eurot täielikult.
- 6) Kohustada KeA teha asjas uus otsus, millega KeA rahuldab Aberdeenland OÜ 14.01.2025 esitatud looma tekitatud kahju hüvitamise taotluse summas 16 000 eurot täielikult.
- 7) Tunnistada põhiseadusvastaseks seadus- ja määrusandlus ja/või selle andmata jätmine, mis ei võimalda huntide põhjustatud kahjude täielikku hüvitamist sh LKS § 61 ja LKS § 61 lg 2 alusel

kehtestatud määrus osas, mis piirab huntide põhjustatud kahju hüvitamist.

8) Jätta kõik menetluskulud Keskkonnaameti kanda.

Menetluslikud
taotlused:

1) Kutsuda taotletud kohtuistungile Rain Riis, isikukood XXXXXXXXXX, tunnistajana ütlusi andma.

2) Kutsuda taotletud kohtuistungile Tõnis Korts, isikukood XXXXXXXXXX, asjatundjana ütlusi andma.

KOKKUVÕTE

1. Isikul on õigus oma valduses oleval maal pidada veiseid ja teenida sellega tulu (PS § 32). Riik on sellesse õigusse sekkunud suurkiskjate sh huntide kaitsmisega ja põhjustanud sellega tagajärje, et hundid murravad maha/söövad ära/viivad minema karja järelkasvu (vasikad) ja seda ei hüvitata. Riigi sekkumine seisneb eelkõige selles, et takistatud on ainus mõistlik vahend - ennetav kütmine ja sellega huntide arvukuse piiramine - kahjude ennetamiseks ning samaaegselt ei hüvita riik täielikult selle sekkumise tagajärge.
2. Selline sekkumine oma intensiivsuses on õiguslikult alusetu, põhjendamata ning moonutab nimetatud õigust nii põhiseadusvastaselt (PS § 10 ja § 11), kui rikkudes haldusmenetlusõigust kui kehtivat seadust. Sekkumine on eriti intensiivne kuna riik on ühest küljest küttemist piiranud ja teisest küljest omavastutust põhjendamatuult suurendanud. Kui riik teeb poliitilise valiku, et elada tuleb koos piiramatu arvu huntidega või nende arvukust tuleb soodustada, siis tuleb riigil ka selle eest vastutada. Kaebajad nõuavad õigusvastase haldusakti kehtetuks tunnistamist ja uue kaebajate taotluseid rahuldava haldusakti andmisele kohustamist (RvastS § 2 lg 1 p 1 ja p 4).
3. Kaebajate peamised etteheited on järgmised:
 - 3.1. Suurkiskjate kahjude suurus ei sõltu riigieelarvest, et seda saab õiguspäraselt iga-aastaselt korregeerida sõltuvalt summast, mis riigieelarves hüvitamiseks on ette nähtud.
 - 3.2. Riiklik regulatsioon suurkiskja kahjude hüvitamiseks on põhiseadusvastane ega taga isikule tema põhiõiguseid, sh on vajalik seadusandlus välja andmata. Muuhulgas puudub omavastutusel ja selle suurenemisel arusaadav, õiguslik ja proportsionaalne alus. Omavastutus esmakordsel juhtumil ja selle kasv 10%’lt 30ni ja 50ni ja 100ni on mõõdu ja moonutav ega vasta õigusriigi põhimõtetele (PS § 32 koostoimes § 10, 11). Erinevalt ohustatud piirkondi koheldakse hüvitiste suhtes samaväärselt, mis tähendab diskrimineerimist (PS § 12).
Hundikahjude ettenähtavus ja ennetusmeetodite tõhusus Soomaa piirkonnas, mis tundub olema riikliku regulatsiooni eelduseks, on põhjendamata ja väär.
 - 3.3. Huntide tõttu kaduma läinud loomade eest kahjude mitte hüvitamine on alusetu ja õigusvastane.
 - 3.4. Puudub nõuetekohane ja põhjendatud haldusakt ja sellele eelnev haldusmenetlus avaldajate esitatud taotluste osas.

FAKTILISED ASJAOLUD

4. Kihusalu talus on 2024. aastal huntide poolt kõrvaldatud (tapetud, haavatud, kadunud) vähemalt 37 vasikat. Seda asjaolu kinnitavad KeA poolt koostatud kahjustuste hindamisaktid:
 - 4.1. 13.11.2024 hindamisakt seoses Soomaa metstkond 50 nimelise kinnistuga (katastritunnus: 36001:001:2406), mille alusel 7 tapetud ja 18 teadmata kadunud (**lisa 1** - Soomaa metstkond 50 akt);
 - 4.2. 24.11.2024 hindamisakt seoses liapõllu nimelise kinnistuga (katastritunnus: 36001:003:0032), mille alusel 4 tapetud (**lisa 2** - liapõllu I akt);
 - 4.3. 21.12.2024 hindamisakt seoses liapõllu nimelise kinnistuga (katastritunnus: 36001:003:0032), mille alusel tapetud 1 ja 4 teadmata kadunud (**lisa 3** - liapõllu II akt);
 - 4.4. 21.12.2024 hindamisakt seoses Kiipsu põllu nimelise kinnistuga (katastritunnus: 36001:003:0032), mille lausel 1 tapetud (**lisa 4** - Kiipsu põllu I akt);
 - 4.5. 21.01.2025 hindamisakt seoses Kiipsu põllu nimelise kinnistuga (katastritunnus: 36001:004:0085), mille alusel 2 tapetud (**lisa 5** - Kiipsu põllu II akt).
5. Aberdeenland OÜ-s on 2024. aastal huntide poolt kõrvaldatud (tapetud, haavatud, kadunud) vähemalt 22 vasikat. Seda asjaolu kinnitab KeA poolt koostatud 13.11.2024 kahjustuste hindamisakt seoses Soomaa metstkond 57 nimelise kinnistuga (katastritunnus: 36001:001:2419), mille alusel 2 haavatud ja 20 teadmata kadunud (**lisa 6** - Soomaa metstkond 57 akt).
6. Hindamisaktides loetletud teadmata kadunud vasikatega seonduvat vasikate kadumist kavatsevad kaebajad kohtumenetluse käigus tõendada või tõendavad järgnevad täiendavad asjaolud:
 - 6.1. Hindamisaktides on kadumine fikseeritud ja seda ei ole vaidlustatud. Haldusaktides puuduvad põhjendused ja haldusmenetluses pole uuritud, et kadumist ei ole olnud või on kadumine toimunud mingil muul põhjusel. Seega puudub selles vaidlus.
 - 6.2. Kihusalu talu ja Aberdeenland OÜ karjaku Rain Riis, isikukood 39708196023 ütlused vasikate kadumise ja selle asjaolude kohta.
 - 6.3. Herefordi tõugu (kaebajate karjas olev tõug ja Aberdiin-angus tõugu lihaveistel sarnased näitajad) lihaveise vasikate võrdlev statistika, mis kinnitab, et kaebajate karjades on vasikaid vähem või kadu suurem kui see statistiliste näitajate järgi peaks olema ning seadusliku esindaja ja /või asjatundja selgitused selle statistika kohta.

Kaebajad jätavad endale võimaluse esitada teisi/täiendavaid tõendeid nende asjaolu kohta.
7. Ennetusmeetodite, va huntide populatsiooni kontrolli ennetava küttimisega, mittetoimivust Soomaa piirkonnas kavatsevad kaebajad tõendada kohtuistungil läbi asjatundja Tõnis Korts, isikukood 36312036019 ütlusega, kelle pädevust kinnitab Eesti Jahimeeste Seltsi tegevjuhina pikaajaliselt tegutsemine. Kaebajad jätavad endale võimaluse esitada teisi/täiendavaid tõendeid selle asjaolu kohta.
8. Huntide populatsiooni kontrolli sobivust ennetava küttimise kui ennetusmeetodina kavatsevad kaebajad tõendada kohtuistungil läbi asjatundja Tõnis Korts, isikukood 36312036019 ütlusega, kelle pädevust kinnitab Eesti Jahimeeste Seltsi tegevjuhina pikaajaliselt tegutsemine.
9. Huntide arvukuse tõusu tõendab Keskkonnaagnetuuri 2024. a. „*Ulukiasurkondade seisud ja küttimissoovitus 2024*“, mille lk 87 III punkti kohaselt oli *hundi tekitatud kahjustuste hulk koos*

arvukuse tõusuga kasvanud, murtud kariloomade arv oli rekordiliselt kõrge (lisa 7 - Seirearuanne).

10. Soomaa jahipiirkonnas, kus asuvad enamus viidatud kinnistud, ennetusmeetodina huntide populatsiooni kontrolli mitteteostamist alates 2011. aastat tõendab jahipiirkonniti ulukite kütamise statistika (lisa 8 - Huntide kütamise statistika), millest nähtuvalt pole Soomaa jahipiirkonnas alates 2011. aastat kütitud ühtegi hunti.
11. Seoses arvukate hundirünnakutega Soomaal toimus 28.02.2025 Illapõllul (katastritunnus: 36001:003:0032) kell 11:00-12:15 koosolek, kus oli esindatud KeA esindajad (Tanel Tärna ja Meelis Suurkask), Keskkonnaagentuuri esindajad (Marko Kübarsepp ja Peep Männil), Riigimetsa Majandamise Keskuse esindajad (Priit Voolaid ja Kaupo Kohv), kaebajate esindaja Tiit Soa, kohalikud Soomaal tegutsevad karjakasvatajad (Andres Hein ja Kalle Hokkonen).
12. Kaebajate esindaja Tiit Soa edastas 03.03.2025 koosolekul osalejatele koosoleku protokoll (lisa 9 - 28.02.2025 koosoleku protokoll), millele palus vastuväidete esitamist kolme tööpäeva jooksul ja KeA poolt e-kirja registreerimist KeA dokumendiregistris. KeA esindaja Tanel Tärna vastas kirjale 04.03.2025 ja palus koosolekul osalenud ametiasutuste esindajatel saata oma kommentaarid hiljemalt 07.03.2025. Kaebajatele teadaolevalt ei ole keegi oma kommentaare siiani esitanud. Kiri on KeA dokumendiregistris registreeritud 05.05.2025 numbriga 13-11/25/9042. Koosoleku protokoll sisaldab KeA ja Keskkonnaagentuuri spetsialistide ütlusi, mis on olulised mõistmaks elektrikarjuse ebaefektiivsust ennetusmeetodina, mh on koosolekul osalenud Keskkonnaagentuuri suurkiskjate seire peaspetsialist Peep Männil öelnud, „et on olemas lambakoera, aga veisekoeri ei ole olemas ja ennetusmeetmena kirjeldatud 5 traadiga elektritaraga hunte veistest/kariloomades eemal ei ole võimalik hoida“.
13. Kihusalu Talu esitas 14.01.2025 looma tekitatud kahju hüvitamise taotluse, milles taotles kokku summas 29 600 euro suuruse kahju hüvitamist kokku 37 (15 tapetud ja 22 teadmata kadunud) hereford vasika eest (lisa 10 - Kihusalu talu kahju hüvitamise taotlus).
14. Aberdeenland OÜ esitas 14.01.2025 looma looma tekitatud kahju hüvitamise taotluse, milles taotles kokku summas 16 800 euro suuruse kahju hüvitamist 22 (2 haavatud ja 20 teadmata kadunud (KeA on vaideotsuses seda kinnitanud)) herefordi vasika eest (lisa 11 - Aberdeenland OÜ kahju hüvitamise taotlus).
15. Kihusalu talu ja Aberdeenland on taotlustel märkinud ühe looma kohta kahjustuste kuluks 800 eurot. Vaidlus puudub asjaolus, et ühe looma hind on 800 eurot, kuna KeA on vaidlustatavas haldusaktis arvestanud ka ühe looma hinnaks 800 eurot.
16. KeA edastas 16.04.2025 kaebajatele käskkirja nr 1-1/25/65 (lisa 12 - Keskkonnaameti 14.04.2025 käskkiri) ja looma tekitatud kahju ja kahjustuste vältimise abinõudele tehtud kulutuste hüvitiste määramise komisjoni protokoll (lisa 13 - Komisjoni 31.03.2025 koosoleku protokoll).
17. Käskkirja alusel rahuldati Kihusalu talu kahju hüvitamise taotluse hüvitati summas 9051.77 eurot ja Aberdeenland OÜ kahju hüvitamise taotlus summas 1346.54 eurot. Komisjoni protokoll punkti 2.2. alusel määras komisjon lihaseise vasika (va šoti mägiseis) eest kahju hüvitamise määraks 800 eurot. Käskkirja punkti 8 alusel hüvitati Kihusalu talule 7 vasika hukkimise tõttu tekkinud kahju. Käskkirja punkti 7 alusel hüvitati Aberdeenland OÜ-le 2 vasika vigastuste tõttu tekkinud kahju. Teadmata kadunud loomade tõttu tekkinud kahju kaebajatele ei hüvitatud.
18. KeA edastas 29.04.2025 kaebaja esindaja Tiit Soa palvel käskkirja alusel hüvitatava kahju arvutuskäigu (lisa 14 - Hüvitatava kahju arvutuskäik). Tapetud loomade tõttu tekkinud kahju hüvitamist on vähendatud järgnevalt:

- 18.1. punktis 4.1 viidatud juhtumile kohaldati omavastutust 10% ja saadud tulemis vähendati eelarve puuduse tõttu omakorda 6,49%;
- 18.2. punktis 4.2 viidatud juhtumile kohaldati omavastutust 30% ja saadud tulemis vähendati eelarve puuduse tõttu omakorda 6,49%;
- 18.3. punktis 4.3 viidatud juhtumile kohaldati omavastutust 50% ja saadud tulemis vähendati eelarve puuduse tõttu omakorda 6,49%;
- 18.4. punktis 4.4 viidatud juhtumile kohaldati omavastutust 50% ja saadud tulemis vähendati eelarve puuduse tõttu omakorda 6,49%;
- 18.5. punktis 4.5 viidatud juhtumile kohaldati omavastutust 50% ja saadud tulemis vähendati eelarve puuduse tõttu omakorda 6,49%;
- 18.6. punktis 5 viidatud juhtumile kohaldati omavastutust 10% ja saadud tulemis vähendati eelarve puuduse tõttu omakorda 6,49%.
19. Kaebajad esitasid 16.05.2025 ühise vaide (lisa 15 - Vaie), mille KeA oma 01.07.2025 vaideotsusega osaliselt tagastas ja läbivaadatud osas jättis rahuldamata (lisa 16 - Vaideotsus). Vaideotsuse kohaselt mh selleks, et hoida looduslikku karjastruktuuri, on alates aastast 2010 küttimist mitte lubatud või on hundi küttimislimiidid olnud muudest piirkondadest oluliselt väiksemad mõnes suuremas loodusmaastike piirkonnas (sh Soomaa rahvuspark ja selle ümbrus, Alam-Pedja looduskaitseala ja selle ümbrus, Loode-Eesti metsamassiiv jne).
20. Lisaks eelnevale esitavad kaebajad tõendina fotomaterjali tapetud/vigastatud vasikate kohta Kihusalu talus (lisa 17 - Kihusalu pilt) ja Aberdeensland OÜ-s (lisa 18 - Aberdeensland OÜ pilt) ning liigvee kohta, mis raskendab karjaaedade kasutamist kaebajate poolt (lisa 19 - Liigvee pilt).

ÕIGUSLIKUD PÕHJENDUSED

21. Kaebajad käsitlevad kõigepealt KeA käskkirja materiaalset õigusvastasust (vt alapeatükk I), siis kehtiva seadusandluse vastuolu põhiseadusega (vt alapeatükk II), seejärel riigi (KeA) kohustust hüvitada looma tekitatud kahju riigivastutuse seaduse alusel (vt alapeatükk III), järgmiseks lõpetuseks käskkirja ja komisjoni protokollil formaalset õigusvastasust (vt alapeatükk IV) ja lõpetuseks lühidalt vaide osalist tagastamist (vt alapeatükk V).
 22. Looma tekitatud kahju hüvitamist reguleerib peamiselt Looduskaitseseaduse (LKS) § 61 ja LKS § 61 lg 2 alusel on kehtestatud Kliimaministri 02.02.2024 määrus nr 5 „*Looma tekitatud kahju hindamise metoodika, kahju hüvitamise täpsustatud ulatus ja hüvitamise kord ning kahjustuste ennetamise abinõudele tehtud kulutuste hüvitamise täpsustatud ulatus ja kord*“ (edaspidi määrus nr 5).
- I. Käskkiri ja komisjoni protokoll on vastuolus kehtiva materiaalõigusega
- Kahju suuruse eelarve järgse väljamaksega korrigeerimise õigusvastasuse küsimus
23. LKS § 61 ei anna alust kahju hüvitist vähendada eelarve tõttu. LKS § 61 ei anna alust LKS § 61 lg 3 p 5 alusel määratavat hüvitist vähendada eelarvega seotud põhjendustel. KeA on kaebajatele kahju hüvitist vähendanud eelarve vähendamise tõttu (vt p 18.1 jj) vaideotsuse p 9 kohaselt määruse 5 § 8 lg 10 alusel. Seaduse alusel kehtestatud määrus ei saa siinkohal väljuda seaduses sätestatud pädevusest, mis on määrusele antud - määruse § 8 lg 10 kohaldamiseks puudub seaduslik alus ning see on põhiseadusega vastuolus. LKS § 61 lg 2 alusel kehtestab määrus looma tekitatud kahjude hüvitamise täpsema korra, mitte ei volita määrusega kehtestama lisapiiranguid, mis väljuvad LKS §-s 61 sätestatust. Etteruttavalt märgivad

kaebajad, et tegemist on põhiseadusvastase piiranguga, kuna see moonutab põhiseadusvastaselt looma tekitatud kahju eest hüvitise saamist, sest tegelik looma tekitatud kahju suurus ei sõltu riigieelarvest. Järelikult on käskkiri ja komisjoni protokoll vastuolus põhiseadusega ja õigusvastased HMS § 54 alusel, kuna KeA on vähendanud kaebajate kahjuhüvitist alusel, mida seadus KeA-le ei võimalda.

Hundi rünnakute tõttu kadunud loomade hüvitamise põhjendamatus küsimus

24. LKS § 61 lg 1 sätestab, et loomade sh hundi tekitatud kahju hüvitatakse ning ei seadus ega määrus nr 5 ei kehtesta õiguslikku alust, et kadunud loomade eest võib hüvitise jätta maksmata. LKS § 61, määrus nr 5 ega ükski teine õigusakt ei sätesta, et teadmata kadunud loomade eest hüvitist ei maksta. Juhul, kui hunt lihaveise vasika murrab ja selle metsa lohistab, siis on tegemist hundi tekitatud kahjuga. Vahet ei ole, kas loom tapetakse või loom jääb teadmata kadunuks. Karjas on kokkuvõttes siiski üks loom vähem ja kahju looma omanikule sama. KeA on alusetult võtnud positsiooni ja loonud omavoliliselt blanketse välistuse, et kadunud loomade eest kahju ei hüvitata. Kaebajad tõendavad, et huntide tõttu on 2024. aastal Kihusalu talus kadunud 18 vasikat ja Aberdeenland OÜ-s 20 vasikat (vt asjaolud p 6). Ühtki muud põhjust loomade kadumiseks haldusaktist tõendatult ei selgu. Siinkohal ei saa kaebajatele heita ette (vaideotsuse p 6), et kaebajad ei ole lisatõendeid esitatud, kuna seaduses ei ole sätestatud nende tõendite esitamise kohustust ja KeA ei ole nende andmete osas haldusmenetluse käigus kaebajaid ära kuulanud (HMS § 6, 38 ja 40). Järelikult on käskkiri ja komisjoni protokoll HMS § 54 alusel õigusvastased.

Esimese kahjujuhtumi puhul omavastutuse rakendamise õigusvastasuse küsimus

25. Euroopa Komisjoni määruse (EL) 2022/2474 artikkel 29 lg 7 keelab omavastutuse kohaldamise kaitsealuse looma esimese rünnaku suhtes antud piirkonnas. (EL) 2022/2474¹ art 29 sätestab riigiabi erisuse ja korra, kui liikmesriik hüvitab looma omanikule kaitsealuse looma poolt tekitatud kahju. Hunt on Berni konventsiooni alusel kaitsealune loomaliik. Looma tekitatud kahju hüvitamine on määruse § 2 alusel riigiabi. Seega tuleb LKS § 61 ja määruse nr 5 alusel hundi tekitatud kahju hüvitamisel rakendada ka (EL) 2022/2474 sätestatud, kuna EL määrused on otsekohalduvad.
26. (EL) 2022/2474 art 29 lg 7 sätestab, et *konkurentsimoонutuste ohu vähendamiseks ja riskide minimeerimise stimuleerimiseks nõuavad liikmesriikide pädevad asutused abisaajatelt teatavaid minimaalseid jõupingutusi. Need jõupingutused väljenduvad ennetavates meetmetes (näiteks võimaluse korral turvatarad või karjakoerad), mis on proportsionaalsed kaitsealuste loomade põhjustatava kahju riskiga asjaomases piirkonnas, välja arvatud juhul, kui selliste meetmete võtmine ei ole mõistlikult võimalik. Käesolevat lõiget ei kohaldata kaitsealuse looma esimese rünnaku suhtes antud piirkonnas.* Käesolevas vaidluses on käskkirja ja komisjoni protokoll alusel kohaldatud kaebajate esimestele rünnakutele omavastutuse määra 10%. See on vastuolus (EL) 2022/2474 art 29 lg-s 7 sätestatuga. Arvestama peab ka sellega, et EL õigusakt on ülemuslik Kliimaministri määrusele, mistõttu tuleb kohaldada (EL) 2022/2474 art 29 lg-t 7, mitte määruse nr 5 § 8 lg-t 5. Siinkohal ei ole pädev KeA vaideotsuse p-is 3 ja p-is 12 esitatud väide, et looma tekitatud kahju hüvitamise näol ei ole tegemist riigiabiga, kuna see on otseses vastuolus määruse nr 5 §-ga 2, mille lausel on tegemist vähese tähtsusega abiga, mis on riigiabi alamliik. Järelikult on käskkiri ja komisjoni protokoll õigusvastased HMS § 54 alusel, kuna need on vastuolus (EL) 2022/2474 art 29 lg-s 7 sätestatuga.

¹ Määruse EUR-Lex link: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A02022R2472-20231213>

Omavastutuse jätkuva suurendamise põhjendamatus ning õigusvastasuse ja ennetusmeetmete ebamõistlikkuse küsimus

27. Komisjoni määruse (EL) 2022/2474 artikkel 29 lg 7 eeldab omavastutuse kohaldamisel, et ennetusmeetodite rakendamine peab olema mõistlikult võimalik. (EL) 2022/2474 art 29 lg 7 sisu on, et vastav ametiasutus hindaks omavastutuse määra iga taotluse korral eraldi, kuna taotlusega seotud asjaolud ei ole piisavalt sarnased selleks, et luua üldine kord omavastutuse rakendamisel ennetusmeetodite rakendamise võimaluse mõistlikkuse hindamiseks. Eestis on seda siiski tehtud läbi määruse nr 5 § 8 lg 5, mille kohaselt on omavastutuse rakendamine seotud kahju tekkimise ettenähtavusega ainult abstraktselt, mitte läbi haldusakti põhjenduste. Olukorras, kus looma omanikule on kahju tekkimine isegi ettenähtav, aga tal puuduvad mõistlikud võimalused kahju ärahoidmiseks, siis ei ole (EL) 2022/2474 art 29 lg 7 alusel looma omaniku suhtes omavastutuse kohaldamine õigustatud. Kaebajad märgivad, et käskkirjas ja komisjoni protokollis ega vaideotsuses ei ole konkreetse üksikjuhtumi osas põhjendatud või isegi käsitletud ennetusmeetme rakendamist ja selle mõistlikkust kahjustuste hüvitamise taotluste hindamisel. Järelikult on käskkiri ja komisjoni protokoll õigusvastased HMS § 54 alusel, kuna nendes on lähtutud määruse nr 5 § 8 lg-st 5, mis on vastuolus ülemusliku (EL) 2022/2474 art 29 lg-ka 7. KeA peab kaebajate taotluste suhtes hindama, kas ennetusmeetodite rakendamine on mõistlikult võimalik, aga ei ole seda teinud.
28. 28.02.2025 toimunud koosoleku protokoll (vt asjaolude p 12) alusel selgub, et Keskkonnaagentuuri (sarnaselt KeA-le Kliimaministeeriumi haldusalas olev haldusorgan) suurkiskjate seire peaspetsialist Peep Männil on konkreetset kaebajate olukorraga seoses seisukohal, et *on olemas lambakoera, aga veisekoeri ei ole olemas ja ennetusmeetmena kirjeldatud 5 traadiga elektritaraga hunte veistest/kariloomades eemal ei ole võimalik hoida*. Elektrikarjust ei saa pidada kaebajate tegevuse jaoks sobivaks ja seeläbi mõistlikult võimalikuks (EL) 2022/2474 art 29 lg 7 mõistes, kui sellel Eesti ühe suurkiskjate (hundid ja karud) peaspetsialisti hinnangul ei ole mõju. Kaebaja tõendab seda täiendavalt asjatundja ütlustega (vt asjaolude p 7). Kaebajatelt ei saa nõuda ennetusmeetodite kasutamist ja nende mitterakendamisel või isegi rakendamisel, aga nende ebaefektiivsus korral (kaebajatel on elektrikarjus, aga see ei ole siiani hundi rünnakuid takistanud - vt asjaolude p 20) keelduda kaebajatele täies mahus hüvitise määramisest.
29. KeA on vaideotsuses viidanud ennetusmeetoditega seotud uuringutele, aga nendega arvestamine käesolevas vaidluses ei ole arusaadavalt põhjendatud, kuna tegemist ei ole Eestis sooritatud uuringutega - veelgi enam ei arvesta need Soomaa eripäraga, kus karjajate kasutamine on üleujutuste tõttu raskendatud (vt asjaolude p 20). Ennetusmeetmete tõhususe osas puudub Eestis läbiviidud uuring, mistõttu KeA väited, et ennetusmeetmed on tõhusad - on põhjendamata. Kuivõrd puudub mõjuuuring meetmete kasutamiseks, peab KeA nende tõhusust hindama uuringu puudumise tõttu üksikjuhtumi põhisel. Kaebajal on kavas kohtumenetluse käigus täiendada oma põhjendusi ennetusmeetodite kasutamise ja hundi tekitatud kahjude piiramise osas, kui see vajalikuks osutub.
30. Määrus nr 5 on õigusvastane ja osaliselt kehtetu 100% omavastutuse kohaldamise osas. LKS § 61 lg 3 p 5 sätestab, et *hundi, ilvese ja pruunkaru tekitatud kahju kuni 100 protsendi ulatuses, olles kahjusemalt eelnevalt lahutanud omaniku omavastutuse osa, mis võib olla 10-50 protsendi kogu kahju suuruselt*. Määruse nr 5 § 8 lg 5 p 4 sätestab, et alates neljandast kahjujuhtumist samal kahjusaajal kalendriaastal loetakse nõuetekohased ennetusmeetmed mitterakendatuks ning tekitatud kahju ei hüvitata ehk kahju ei hüvitata 100% ulatuses. Määruse § 8 lg 5 p 4 on otseselt vastuolus LKS § 61 lg 3 p-is 5 sätestatuga, kuna LKS § 61 lg 3 p 5 võimaldab kahju piiramist kuni 50% ulatuses, aga määrus nr piirab seda kuni 100% ulatuses. LKS § 61 lg 2 annab Kliimaministrile volituse kehtestada kahju hüvitamise täpsustatud kord arvestades LKS

§-is 61 sätestatud, mitte kehtestada kahju hüvitamise täpsustaud kord omasuva järgi. Järelikult on määrus õigusvastane ja vastuolus LKS-is sätestatuga, kuna LKS § 61 lg 2 ei anna Kliimaministrile volitust piirata LKS § 61 looma tekitatud kahju hüvitamist suuremas mahus, kui LKS § 61 seda ette näeb. Seda enam on KeA kohustatud täitma HMS-is sätestatud haldusorgani kohustusi, kuna KeA peab tagama, et kehtetu määruse säte ei mõjutaks käskkirja ja komisjoni protokolli õiguspärasust ja eesmärgipärasust, ning seeläbi ei kahjustaks menetlusosalise õigusi.

31. **Vahejärelendus.** Käskkiri ja komisjoni protokoll on vastuolus kehtiva materiaalõigusega ja seeläbi HMS § 54 alusel õigusvastased, kuna materiaalõigus sätestab kahjude hüvitamise kohustuse ja puudub säte, mis võimaldaks KeA-l keelduda teadmata kadunud loomade eest kahju hüvitise tasumisest ilma põhjendusteta. Lisaks ei sätesta LKS § 61 võimalust määruse nr 5 § 8 lg 10 alusel vähendada määratavat kahju hüvitist eelarveliste piirangute tõttu. Ka ei võimalda LKS § 61 lg 3 p 5 kohaldada 100% suurust omavastust määruse nr 5 § 4 alusel ja määruse kehtestamisel on ilmselgelt väljutud LKS § 61 lg-s 2 sätestatud volitusnormist. Käskkirjas ja komisjoni protokollis pole arvestatud ka (EL) määrusega 2022/2474, mis ei luba I kahjujuhtumi korral omavastutusega arvestada, ning sätestab omavastutusega arvestamise välistuse, kui ennetusmeetodi kasutamine ei ole mõistlikult võimalik. Olulised asjaolud on arvestamata ja uurimata (HMS § 4 lg 2, § 6).

II. Kehtiva seadus- ja määrusandluse (puudumise) põhiseadusega vastuolu küsimus

Varalisse positsiooni põhiseadusvastase sekkumise küsimus

32. Põhiseaduse § 32 sätestab, et igäühe omand on puutumatu ja võrdselt kaitstud. Omandit võib omaniku nõusolekuta võõrandada ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras üldistes huvides õiglase ja kohese hüvituse eest. Igäühel, kelle vara on tema nõusolekuta võõrandatud, on õigus pöörduda kohtusse ning vaidlustada vara võõrandamine, hüvitus või selle suurus. See tagab kõigi varaliste positsioonide kaitse sh karjapidamise kaitse sekkumiste eest. Põhiseaduse § 25 sätestab, et igäühel on õigus talle ükskõik kelle poolt õigusvastaselt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamisele. Põhiseaduse § 10 sätestab, et käesolevas peatükis loetletud õigused, vabadused ja kohustused ei välista muid õigusi, vabadusi ega kohustusi, mis tulenevad põhiseaduse mõttest või on sellega kooskõlas ja vastavad inimväärikuse ning sotsiaalse ja demokraatliku õigusriigi põhimõtetele. Põhiseaduse § 11 sätestab, et õigusi ja vabadusi tohib piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. Need piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Kokkuvõtlikult tähendab see, et isiku omand on kaitstud, mh riikliku sekkumise eest ja riiklik sekkumine tuleb hüvitada.
33. Käesoleval juhul on riik sekkunud karjapidamisse huntide arvukuse soosimisega mh takistades ainsa tõhusa meetme kasutamist so ennetavat küttimist ning keeldunud kahjude täielikust hüvitamisest. Sealjuures on riigi põhjendused otseses vastuolus seadusega, lisaks põhjendamata, eaproportsionaalsed ning kaalutlemata sekkumise eesmärgi ja sellega seonduvate oluliste asjaolude suhtes (vt kõik eeltoodud asjaolud ja põhjendused, mida käesolevaga pole vajadust eraldi korrata). See moonutab isiku õigust karjapidamisele ja ootusele kahju hüvitamiseks, kui see on põhjustatud riiklikust poliitikast huntide arvukuse soodustamiseks.
34. Omavastutuse rakendamine esimesest kahju juhtumist ja selle suurendamine ilma mõistliku loogikata kuni 100%, kahju suuruse seadmine sõltuvusse eelarvelistest vahenditest, huntide tõttu kadunud loomade mitteamistamine, mõjuhinnangute puudumine asjakohaseks seadus- ja määrusandluseks - see kõik on vastuolus põhiseadusega ja viinud konkreetsel juhtumil ja

põhiõiguste rikkumiseni. Vastuolu võib esineda nii konkreetse normi osas (LKS § 61 ja määrus nr 5) kui selle osas, et konkreetne norm on andmata, mis kokkuvõttes võimaldaks huntide põhjustatud kahjude õiglast hüvitamist. Riik on loonud regulatsiooni - põhiseadusvastane materiaalõigus koos puuduliku haldusmenetlusega, mis ei teeni mitte isiku varalise positsiooni kaitset, vaid nagu vaideotsuses tabavalt märgitakse, „keskkonnapoliitilise hea tahte avaldamine“ eelarve vahendite jagamisel. Milline põhiseaduslik väärtus ja kohustus riigile on „keskkonnapoliitiline hea tahte avaldamine“ või kas see üldse eksisteerib, tuleb välja selgitada ja sisustada mh kas selle suhtes on isikul põhiseaduslikke õiguseid.

Ebavõrdse kohtlemise küsimus

35. PS § 12 alusel on kõik seaduse eest võrdsed ja kedagi ei tohi dikrimineerida (üldine kõikide võrdsuse põhimõte).
36. Käesoleval juhul on riik kõiki karjapidajaid loomakahju hüvitamise seadus- ja määrusandluses ning hüvituse otsustamisel kohelnud võrdselt. Samaaegselt soosib riik huntide arvukust ning lubab ennetavat küttemist piirkonniti erinevalt. Arvestada tuleb ka sellega, et ennetusmeetodite tõhusus on piirkonniti erinev. Soomaa piirkonna karjapidajad on eriliselt ohustatud olukorras (vt asjaolude p 7,9,10,18). Seega on kaebajaid ebavõrdsetel asjaoludel koheldud võrdselt ning kaebajate karjapidamise eriline ohustatus on arvestamata ja see on vastuolus PS § 12.
37. Kui riik teeb poliitilise valiku, et elada tuleb koos piiramatult arvu huntidega või nende arvukust tuleb soodustada, siis tuleb riigil ka selle eest vastutada.

III. KeA kohustus hüvitada looma tekitatud kahju tuleneb riigivastutuse seadusest

38. LKS § 61 lg 2 alusel kehtestatud määruse nr 5 § 2 alusel on looma tekitatud kahju hüvitamine riigiabi. Isikul ei ole subjektiivset õigust saada riigiabi, aga isikul on subjektiivne õigus saada kahju põhjustanud isikult hüvitist. Kaebajad on seisukohal, et Eestis looma tekitatud kahju hüvitamine on ühtlasi kahjuhüvitis, mitte ainult riigiabi, mille maksmist on riik alusetult ja põhiseadusvastaselt piiranud.
39. **Eestis looma tekitatud kahju hüvitamine ei ole toetuslik riigiabi.** Euroopa Liidu andmebaasi EUR-lex kohaselt tähendab riigiabi (riikliku, piirkondliku või kohaliku) avaliku sektori asutuse meetmeid, mida võetakse riiklike vahendeid kasutades, et soosida teatud ettevõtteid või teatud kaupade tootmist. Seega on ettevõttele, kellele sellist abi antakse, oma konkurentide ees eelised.² Riigiabi on sisuliselt eelis, mida liikmesriik ettevõttele annab. Looma tekitatud kahju hüvitamise olukorras ei saa looma omanik eelist. Kahju hüvitamise eesmärk läbiva praktika alusel on isik paigutada olukorda, kus ta ilma kahju tekitanud juhtumi esinemiseta oleks olnud. Järelikult ei ole looma tekitatud kahju hüvitamine riigiabi või vähemalt toetuslik riigiabi, kuna looma tekitatud kahju hüvitamisel ei saa looma omanik võrreldes oma konkurentidega eelist, vaid looma omanik asetakse oma konkurentidega just samasse olukorda, kus ta oleks olnud, kui loom ei oleks talle kahju tekitanud.
40. Looma tekitatud kahju hüvitamine on hüvitis, mida riigil on kohustuslik riigivastutuse seaduse (RVastS) alusel maksta. RVastS § 14 Isik võib nõuda õigustloova aktiga või selle andmata jätmisega tekitatud kahju hüvitamist üksnes juhul, kui kahju põhjustati avaliku võimu kandja kohustuste olulise rikkumisega, rikutud kohustuse aluseks olev norm on otsekohaldatav ning isik kuulub õigustloova akti või selle andmata jätmise tõttu eriliselt kannatanud isikute rühma. Alapeatükis II on kaebajad põhjalikult käsitlenud asjaolu, et riik on oluliselt rikkunud oma kohustusi, kuna riigi tegevus on põhiseadusvastane. Põhiseadus on otsekohaldatav ning

² EUR-lex koduleht. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/ET/legal-content/glossary/state-aid.html>.

kaebajad kuuluvad käskkirja tõttu eriliselt kannatatud isikute rühma, kuna kaebajate õigust oma vara kaitsta on eriliselt kõrgelt piiratud (vt p). Seega on RVastS § 14 kohaldamise formaalsed eeldused täidetud.

41. Käesolevas vaidluses on riigi õigustloovaks aktiks, mis on kaebajatele kahju põhjustanud kogu regulatsioon, mis kaitseb Eestis hunte ja eriti regulatsioon, mille tulemusel ei ole Soomaa jahipiirkonnas vähemalt aastast 2011 ühtegi hunti kütitud. Õigustloovaks aktiks, mida riik ei ole andnud on regulatsioon, mis võimaldab huntide tekitatavaid kahjusid piirata nende ennetava küttimisega (vt punkt 32 jj). Kuivõrd riik on oma tegevuse või tegevusetusega sekkunud kaebajate tegevusse ja selle tulemusel on tekkinud kaebajatele kahju, siis vastutab tekkinud kahju eest riik. Seega on kõik RVastS § 14 kohaldamise eelduse täidetud. **Järelikult on looma tekitatud kahju hüvitamine RVastS § 14 alusel Eestis riigi põhjustatud kahju hüvitamine, mitte riigiabi.**
42. **Vahejärelendus.** RVastS § 14 alusel on looma tekitatud kahju hüvitamine kahjuhüvitis. Tegemist ei ole riigiabiga, kuna looma omanik ei saa kahju hüvitamisel eelist oma konkurentide ees. Kui selle seisukohaga mitte nõustuda, siis on looma tekitatud kahju hüvitamine kahjuhüvituslik riigiabi, mitte toetuslik riigiabi. Vahe tegemine on oluline, kuna kahju hüvitise saamine on isiku subjektiivne õigus, aga toetuse saamine seda ei ole. Vahe tegemine on põhjendatud, kuna kahjuhüvitusliku riigiabi korral ei saa isik eelist, mida ta toetuse korral saaks. **Järelikult on riigil kohustus hüvitada looma omanikele (sh kaebajatele) huntide poolt tekitatud kogu kahju, kuna looma omanikel on subjektiivne õigus seda RVastS § 14 alusel riigilt nõuda.**

IV. Käskkiri ja protokoll on formaalselt õigusvastased

43. **KeA on rikkunud haldusakti põhjendamisekohustust.** HMS § 56 sätestab, et kirjalik haldusakt ja soodustava haldusakti andmisest keeldumine peab olema kirjalikult põhjendatud. Tegemist on haldusakti motiveerimise kohustusega selleks, et haldusakti adressaat mõistaks miks ja millisel alusel haldusakt tehti. Käesolevas vaidluses jäeti kaebajate kahju hüvitamise taotlused suuremas mahus rahuldamata, kui need rahuldati. Käskkirjas ja komisjoni protokollis puuduvad nii käskkirjas kui komisjoni protokollis põhjendused ja õiguslik alus teadmata kadunud loomade kulude hüvitamata jätmise kohta. Puudu on ka põhjendused ja õiguslik alus selle kohta, miks on kaebajate kahju hüvitisi omakorda veel 6,49% vähendatud. **Järelikult on käskkiri ja komisjoni protokoll HMS § 56 ja HMS § 54 alusel õigusvastased, kuna KeA on rikkunud haldusakti vorminõuet ning käskkiri ja komisjoni protokoll on paljasõnalised ja suures osas põhjendamata.**
44. **KeA on rikkunud haldusorgani selgitamiskohustust haldusmenetluses.** HMS § 36 lg 1 p 3 alusel on haldusorgan kohustatud menetlusosalisele selgitama milliseid taotlusi, tõendeid ja muid dokumente tuleb haldusmenetlus esitada. Käesolevas vaidluses on käskkirjaga jäetud hüvitamata kaebajate taotlused teadmata kadunud loomadest tekkinud kahju eest. KeA ei ole kaebajatele haldusmenetluse käigus selgitanud millised taotlusi, tõendeid või muid dokumente on kaebajad kohustatud esitama, et kaebajatel oleks võimalik saada teadmata kadunud loomade eest hüvitist. Kaebajad eeldasid, et aktides teadmata kadunud loomade fikseerimine on piisav ja tegemist on faktilise asjaoluga, kuna KeA ei ole aktides märgitule vastu vaielnud. Kaebajad tõendavad teadmata kadunud loomade kadumist tunnistaja ütlusetega ja statistikaga (vt punkt 6). **Järelikult on käskkiri ja komisjoni protokoll HMS § 36 lg 1 p 3 ja HMS § 54 alusel õigusvastased, kuna KeA ei ole kaebajatele selgitanud, mida kaebajad peavad tegema, et nende teadmata kadunud loomadest tekkinud kahju hüvitataks.**
45. Kaebajad lisavad, et KeA on alates käesolevast aastast muutnud hindamisaktid täpsemaks, kus on lisaks märgitud ka „Määratud kahjustuse tekitaja“ liik (lisa 20 - Kihusalu talu 2025 I hindamisakt) (lisa 21 - Kihusalu talu 2025 II hindamisakt). Lisatud hindamisaktis on märgitud,

et teadmata kadunud vasikast põhjustatud kahju tekitaja - vasika metsa viinud loom on tõenäoliselt (51% ehk tõenäolisemalt, kui mitte) hunt. Siinkohal ei ole alust väita, et 2024. aastal ei olnud hunt siis see, kes hindamisaktis fikseeritud kadunud vasikad metsa viis ja seeläbi kaebajatele kahju põhjustas.

46. Kaebajad võivad esitada ka tõendeid (vt asjaolude punkt 6.3), mis tõendavad, et kaebajate karjades vasikate suremus on Eesti keskmisest oluliselt kõrgem. Kaebajate vasikate kadumiseks ja oluliselt suurema suremus määraks peab eluliselt usutav põhjus olema. Selleks põhjuseks on hundi rünnakud, kuna vasikate kadumine on fikseeritud peale hundi rünnakuid, mille käigus on vasikaid tõendatult ka tapetud või vigastatud.
47. **KeA on rikkunud uurimispõhimõtet.** HMS § 6 sätestab uurimispõhimõtte haldusmenetluses ning HMS § 4 lg oluliste asjaolude arvestamise kohustuse. Uurimispõhimõtte alusel on haldusorgan kohustatud välja selgitama menetletavas asjas olulise tähendusega asjaolud ja vajaduse korral koguma selleks tõendeid omal algatusel. Käesolevas vaidluses on käskkirjaga hüvitamata kaebajate teadmata kadunud loomadest tekkinud kahju. Juhul, kui KeA hinnangul ei olnud taotlustes märgitud kahju piisavalt tõendatud, siis oleks pidanud KeA omaalgatusel uurima, miks ja mis alusel kaebajad sellises summas kahju hüvitamist taotleavad. Taotluse esitatu asjaolud on kõik olulised asjaolud, kuna need mõjutavad, kas ja millises määras taotlused rahuldatakse. Järelikult on käskkiri ja komisjoni protokoll HMS § 4 lg 2, § 6 ja HMS § 54 alusel õigusvastased, kuna KeA ei ole omaalgatusel välja selgitanud kõiki olulisi asjaolusid, mis mõjutavad kaebajate taotluste rahuldamist.
48. **KeA on rikkunud kaebajate ära kuulamise kohustust.** HMS § 40 lg 1 alusel on haldusorgan kohustatud haldusorgan enne haldusakti andmist võimaldama menetlusosalisel esitada sobivas vormis asja kohta oma arvamus ja vastuväited. HMS § 40 lg 3 p 6 sätestab erandid, millal kohaselt ei pea haldusorgan menetlusosalise arvamust ja vastuväiteid ära kuulama, kui tegemist on üldkorraldusena või menetlusosaliste arv on üle 50. Käskkiri ei ole üldkorraldus, kuna adressaatide arv on piiratud ja see ei mõjuta avalikust üldisemalt. Käskkiri on küll adresseeritud 376 isikule, aga see ei tähenda, et kõikide isikutega võttis aset üks haldusmenetlus. KeA-le esitatud taotlused algatasid eraldiseisva haldusmenetluse HMS § 14 lg 1 mõistes. Üks haldusmenetlus on näiteks olukord, kus mingi loa väljastamisel on kaasatud kolmandad isikud (HMS § 11 lg 1 p 3), mistõttu on haldusmenetluses üle 50 menetlusosalise. Järelikult on käskkiri ja komisjoni protokoll HMS § 40 ja HMS § 54 alusel õigusvastased, kuna KeA-l oli HMS § 40 lg 1 alusel kohustus kaebajaid ära kuulata ning HMS § 40 lg 3 ei vabasta KeA-d sellest kohustusest. KeA ei ole seda kohustuse käesolevas vaidluses täitnud.
49. **Vajejärelendus.** Järelikult on käskkiri ja komisjoni protokoll õigusvastased HMS § 54 alusel, kuna KeA ei ole täinud HMS §-is 56 sätestatud põhjendamiskohustust, KeA ei ole HMS § 36 lg 1 p 3 alusel täitnud oma selgitamiskohustust, KeA ei ole täitnud HMS § 6 alusel haldusorgani uurimispõhimõtet haldusmenetluses ja KeA ei ole HMS § 40 lg 1 alusel kaebajaid ära kuulnud. Sisuliselt puudub nõuetele vastav haldusakt, millega on kaebajate kahju hüvitamise taotlused rahuldamata jäetud.

V. Vaide osaline tagastamise küsimus

50. **Vaide osaline tagastamine ei ole korrektne olnud.** HMS § 79 lg 1 p 1 sätestab, et vaie tagastatakse, kui isikul puudub õigus vaie esitada. HMS § 71 lg 1 sätestab, et vaidemenetluse võib algatada isik, kes leiab, et haldusaktiga või haldusmenetluse käigus on rikutud tema õigusi või piiratud tema vabadusi, võib esitada vaide. KeA on vaideotsusega vaide tagastanud kaebajatele osaliselt osas, milles vaide esitajad paluvad tunnistada kehtetuks vaidlusaluse käskkirja tervikuna, kuna nii käskkiri, kui ka selle kehtestamise aluseks olev loomakahju määrus ning LKS § 61 on vaide esitajate arvates põhiseadusevastased ja isikute õigusi riivavad.

51. Kaebajad selgitavad, et ei ole põhiseadusvastasusele tuginenud ainuüksi käskkirja ja selle aluseks oleva komisjoni protokolliga täielikult kehtetuks tunnistamise osas, vaid ka kaebajate taotluste osalise rahuldamise õigusvastasuse põhjendamises. Vaide osaline tagastamine KeA poolt valitud meetodil ja seeläbi kaebajate osade põhjendustega sisuliselt arvestamata jätmine ei ole korrektne olnud. Vaide osaline tagastamine KeA toodud põhjendustel oleks saanud põhjendatud olla ainult vaides esitatud IV taotluse/ nõude osas - *Alternatiivselt tunnistada kehtetuks KeA 14.04.2025 käskkiri nr 1-1/25/65 täies mahus*. Mitte vaides esitatud põhjenduste osas.
52. Kaebajad lisavad selgitusena veel seda, et vaide üheks eesmärgiks oli KeA-le anda võimalus võtta asjas, kus KeA on ise probleemi tunnistanud, aktiivsem roll, et leida probleemile lahendus ilma kohtuasja algatamata.
53. **Järelikult ei ole KeA HMS § 79 lg 1 p 1 alusel vaiet osaliselt korrektselt tagastanud ja seeläbi on KeA arvestamata jätnud osade kaebajate põhjendustega, millel on käesolevas vaidluses määrav roll.**

MENETLUSLIKUD KÜSIMUSED

54. Menetlusökonoomika põhimõtte kohaselt kui nõude esemeks on sama vastustaja samalaadsed haldusaktid, mis on antud või tehtud samal õiguslikul alusel ja samadel või sarnastel asjaoludel, siis võivad HKMS § 19 lg 1 p 4 alusel mitu kaebajat esitada ühise kaebuse.
55. Käesolevas asjas on Kihusalu talu ja Aberdeensland OÜ nõude esemeks sama vastustaja (so KeA) samalaadsed haldusaktid (loomakahjude osaline mittehüvitamine) samadel õiguslikel alustel. Selles puudub vaidlus. Seega on kaebajatel õigus esitada ühine kaebus.
56. **Esindusõigus.** Allakirjutanu kinnitab, et tal on kaebajate lepingulise esindajana õigus esindada kaebajaid ja teha nende nimel menetlustoiminguid (**lisa 22 ja 23**).
57. **Tähtaeg.** Kaebus on HKMS § 46 lg 1 kohaselt esitatud tähtaegselt, kuna kaebajad said käskkirja kätte 01.07.2025.
58. **Riigilõiv.** Kaebajad on tasunud riigilõivu kaebuselt kokku 40 eurot vastavalt RLS § 60 lg-le 1 (**lisa 24 - Maksekorraldus**).
59. **Menetlusliik.** Kaebajad soovivad asja lahendamist kohtuistungil.
60. **Kompromiss.** Kaebajad peavad võimalikuks asja lahendamist kompromissiga.
61. Kaebajad kinnitavad, et vaieldavas asjas ei ole jõustunud kohtuotsust ega toimu kohtumenetlust HKMS § 43 lg 1 p 1 mõistes.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Villu Otsmann, vandeadvokaat

Kaebajate lepinguline esindaja

LISAD:

1 Suurkiskja kahjustuse hindamise akt Kihusalu talu FIE Soomaa metskond 50 13.11.2024

2 Suurkiskja kahjustuse hindamise akt Kihusalu talu FIE Ilapõllu 24.11.2024

- 3 Suurkiskja kahjustuse hindamise akt Kihusalu talu FIE liapõllu 21.12.2024
- 4 Suurkiskja kahjustuse hindamise akt Kihusalu talu FIE Kiipsu põld 21.12.2024
- 5 Suurkiskja kahjustuse hindamise akt Kihusalu talu FIE Kiipsu põld 21.01.2025
- 6 Suurkiskja kahjustuse hindamise akt Aberdeenland OÜ Soomaa metskond 57 13.11.2024
- 7 keskkonnaagentuuri 2024. a. „*Ulukiasurkondade seisund ja küttemissoovitus 2024*“
- 8 Ulukite kütmine jahipiirkonnati 2011-2024 jahihooajal
- 9 Soomaa karjakasvatavate hundirünnakute 28.02.2025 koosoleku protokoll
- 10 Kihusalu talu kahju hüvitamise taotlus
- 11 Aberdeenland OÜ kahju hüvitamise taotlus
- 12 Keskkonnaameti 14.04.2025 käskkiri nr 1-1/25/65
- 13 Looma tekitatud kahju ja kahjustuste vältimise abinõudele tehtud kulutuste hüvitiste määramise komisjoni protokoll
- 14 Keskkonnaameti poolt 29.04.2025 edastatud käskkirja alusel Kihusalu talule ja Aberdeenland OÜ-le hüvitatava kahju arvutuskäik
- 15 Kihusalu talu ja Aberdeenland OÜ 16.05.2025 vaie
- 16 Keskkonnaameti 01.07.2025 vaideotsus
- 17 Kihusalu talus tapetud vasika pilt
- 18 Aberdeenland OÜ-s vigastatud vasika pilt
- 19 Pilt Kihusalu talu ja Aberdeenland OÜ karjamaadel oleva liigvee kohta
- 20 Kihusalu talu 2025. aasta I kahjustuse hindamisakt
- 21 Kihusalu talu 2025. aasta II kahjustuste hindamisakt
- 22 Kihusalu talu advokaadi volikiri
- 23 Aberdeenland OÜ advokaadi volikiri
- 24 Riigilõivu tasumist tõendav Maksekorraldus